חשבון נפש

שמואל גונן

„בלמתי, צלחתי, ניתרתי!"

לא אמרתי עדיין כל שיש לי להגיד.

היום אני כורה יחלומים ברפובליקה המרכז־אפריקאית. הישראלי היחידי שכורה מאז קום המדינה, אולי מאז ימי שלמה המלך. אני חי שם כמעט כל השנה, ביער. אנחנו קמים בשעה 4 בבוקר, וב־5 וחצי מתחילים לעבוד. חוזרים למחנה, שבתוך היער, בשעה 7 בערב. אחר־כך יש עוד עבודת מינהלה, ואם בליילה נותר לי עוד זמן אני קורא את הרמב"ם.

חם מאוד שם. התנאים קשים, אבל העניין תופס אותי. חכפה, בשלב זה, הוא תיקוות, אבל נוסף לכפה שלי מושקע שם גם כספם של אחרים ואינני יכול לקום וללכת. אני מחפש כבר זמן רב מישהו שינהל את זה, כדי שאהיה יותר חופשי. ניסיתי אבל זה לא הלך.

העובדים שלי הם מקומיים. אני מסתדר טוב יותר עם השילטון המקומי הנוכחי, מאשר עם חקודים. הבעיה שלי היום היא חברה צרפתית מתחרה, שרוצה ויפיון בשטח שלי. אחר מבעלי־המניות בחברה זו, לפריית יחלומים, הוא הנשיא הצרפתי לשעבר, ז'סקאר דסטאן. איתו אני נלחם עתה.

הגעתי לשם, כדי למכור מטוסים ישראליים. מטוסים לא מכרתי, אך נשארתי שם כבר חמש שנים. אני מגיע לארץ לתקופות קצרות, ואף פעם אני לא יודע מראש מתי אחזור. ביער באפריקה וכאן, אני ממשיך בכתיבת הספר שלי, על הוועדה ועל המילחמה.

ועדת־אגרנט ניתחה, לדעתי, בצורה לא מיקצועית. את כל המערכת הצבאית. אין לי טענות נגד האזרחים שהיו חברים בוועדה. הם לא יכלו לנתח קרבות או כושר מנהיגות.

רק עכשיו עלה בדעתי, שהאדונים חיים לסקוב ויגאל ידין, היו בתקופתם רמטכ"לים חדבה מאד זמן. הם היו בשעתם כל־יכולים. מעניין, אם בזמנם הם בנו אותו צבא, שבתקופת הדוח הם דיברו עליו.

לפי שיטת החקירה של הוועדה היא לא חקרה כלום. חקירה היא כזו, שחאדם שעלול לחיפגע ממנה, נוכח ויכול לחתגונן. בשיטה שהם עבדו, לא יכולתי לדעת ולחקור את אלה שדיברו נגדי, ולחתייחס למיסמכים. לא ידעתי על מה יאשימו אותו. זה נודע לי רק כשקראתי את הדוח.

חברי הוועדה לא ידעו את העובדות. ותחוכחה לכך היא הסיפור שחתגלה עכשיו בעניין פריסת הכוחות בסיני.

ישבתי עם הוועדה, כמעט יחד איתם, לאורך כל הדרך. הרצתי בפניהם על מהלך האירועים. אף פעם לא ידעתי מה בסדר ברברי ומה לא.

לדוגמה — ברוח קראתי שהם מותחים ביקורת על כך שלא ביקרתי בכוו תתעלה מאז ה־2 באוקטובר 1973. אילו הם היו שואלים אותי, הייתי עונה להם שב־4 וב־5 באוקטובר היו דיונים במטכ"ל על ענייני מישמעת, וב־6 בחודש כבר פרצה המילחמה.

סיפרתי להם שביום חמישי בערב, יומיים לפני תחילת המילחמה, הייתי אצל חבר בחיפה. דובר אז על ביקור פרטי. שאלו אצל מי ביקרתי, אמרתי את שם החבר. לא אמרו לי דבר. אילו היו אומרים לי — איך זה אתה יוצא בזמן כוננות? הייתי אומר להם שבאותו יום בוטלה הכוננות, ולא היתה לי סיבה לא לבקר.

מבחינה שיפוטית הם נהגו לא כחוק ולא על־פי הנורמות. הם רנו בעובדות מבלי לדעת אותן. החטא הקדמון הוא פירושם לסעיף 15 של חוק ועדות־החקירה. אני פניתי אליהם וביקשתי להופיע ולחקור עדים. ענו לי: „לגביך לא מוצאים לנכון להפעיל את הסעיף."

לטהר את הדרג המדיני

בקשר לקרבות עצמם, אם שלטתי או לא שלטתי, אין לוועדה שום כלים להתייחס לנושא המיקצועי הצבאי, פרט לשני אנשי־הצבא שישבו בוועדה.

אישית, שני המומחים האלה, לסקוב וידין, אינם מקובלים עלי. לקחו שני פנסיונרים ותיקים, שניסיונם הקרבי שואף לאפס, והם קבעו מה עשיתי טוב ומה עשיתי רע.

בעניין זה יש נקודה מישפטית. היה צריך לאפשר לי להביא לעדות אנשי־מיקצוע אחרים, שיתנו חוות־דעת אחרת.

„אג"א במטכ"ל הקפיא את התקציב לאימונים מפני ששרון סירב לדווח על הכספים"

עושה זאת כבר שנתיים.

אני אומר שצריך לפרסמו ואז הקהל יראה וישפוט, כי יש רבים שמאמינים לדוח. שנית. לא צריך להיות מצב שמישפטים נערכים בחושך.

צריך שהפירסום יהיה מלא. כולל הסטאנוגראמות. אני, למשל, לא יכול־תי לקרוא את כל החנמקות לדוח־חבינים. כל מה שאופשר לי ולעורך־דין שלי, היה לקרוא את הקטעים חדלוונטיים. המתייחסים לפיקוד־דרום, וגם זאת, בנופחות שוטר ששמר שלא נעתיק קטעים או ראשי־פרקים.

לדעתי, זה התנהל כך, כי לשני אנשי־הצבא היתה מטרה פוליטית — לטהר את הדרג המדיני, ומכאן להאשים את האחרים. מכיוון שמשה דיין הריח אותי ביום שמונתה הוועדה, להאשים אותי זה היה חכי קל.

הוועדה ניתחה את פעולותי כראש מח"ד. לסקוב ניסה לקצץ בתרמית שלי וחיה לו קשה. לא היה לו במה להיתפס. אז הוא שאל אותי: „קציני הקבע, שחיו בערבים בבית, האם הם קראו ספרות צבאית או ספרות יפה?" ביקשתי ממנו שיסביר לי את השאלה. הוא נער בי וקרא: „מה עשית כראש מח"ד, כדי שחקצינים יקראו בבית ספרות צבאית?" לא ענתי לו. האזרחים שישבו בוועדה היו בטוחים שאני פושע. הנה עוד סיבה מרוע חובה לפרסם את הסטנוגראמות של הוועדה.

וחנה דוגמה, איך לא טיפלו בדרג הפוליטי. אותי הם לא יכולים להאשים שקיבלתי את הערכת אמ"ן בדבר סבירות מילחמה נמוכה עם המצרים, שהגיעה אלי במשך אותו שבוע.

בכל הדיונים שחיו אז, זה היה בפורום עליון של המדינה. בדיונים על התרגיל המצרי לא שותפו אלופי הפיקודים, אלא שר־הביטחון, משה דיין. ראש־הממשלה גולדה מאיר, הרמטכ"ל וראש־אמ"ן. כאותם דיונים לא הייתי שותף ללבטים ובוודאי שלא למסקנות. ממני ביקשו אחריות אישית על החלטות שקיבלו אחרים, כשלי עצמי אין כלים לבקר את ההערכות, ואילו את דיין ואת גולדה לא האשימו.

אני הייתי מוכן לקבל אחריות כחבר סיפרו של פרנץ קאפקא הוא נאיבי לעומת מה שעברתי בוועדת־אגרנט. החוכחה לכך היא ועדת־כהן ומכתבי החזרה ששלחו לנחקרים. אין לי ספק שלפתיחת החקירה הנוכחית לאמצעי־תיקשורת היה חלק במסקנות חוו־עדה.

הסוריות בוועדת־אגרנט — אינני יודע אם היא מעוררת בחוק או בכי. דרשו אלא תודלף מילה, שחציבור לא ייודע, ושמוכרחים לגנוז את הדוח ל־30 שנה. עכשיו, כשהם מרגישים מותקפים, הם דורשים לפרסמו. ידיו

לא מדור האלופים

שמואל (.גוריוריש) גונן, בן 53, נשוי ואב לבן ולבת. הוא נולד מול־הפדר. ב־1936 מווינה. עלה לארץ בגיל שלוש. קיבל הינוך תורני בישיבות עץ־חיים ומרכז־הרב. שירת 29 שנות מצה"ל.

הוא ממוצע־קומה. בעל־פנים גדולה. שחוף ומלא מרץ.

בהיותו אלוף בצה"ל יצא לו שם של קפדן, נוקשה וחיורש מישמעת חמרה משקויים. גוריוריש מחכן רק לומר. שעקשנותו בנושאי מישמעת הכמה מצה"ל מאות נפגעים מתאונות באימונים ובדרכים.

גונן היה ת.קרבן הראשון של „המחדל" במילחמת יום־הכיפורים. הוא הודח אחרי המילחמה מתפקידו באלוף פיקוד־הדרום. תפקיד שאליו נבנס באמצע יולי 1973 — חודשיים וחצי לשני המילחמה.

למרות שגונן נשאר בצה"ל, בתפקיד לא פיקודי, עד אפריל 1976 הוא הפך מבודד. חבריו עזבו אותו. הציבור ראה בו את האשם למחדל. בשער־הביטחון ראו. משה דיין, עוזר לגיבוש תפיסה זו. „אינני שייך לדור האלופים של 1967, אף טענו נגדי שקרמתי מחר מדי," אומר גוריוריש.

היום הוא מוצא את פרנסתו במקום שכוח־אל במרכז אפריקה. במדינה הברסחות מסותתת ביבשת. הוא נמצא בארץ מעט מאוד. שבועיים עד חודש בשנה. הוא מקוה שבקרוב יוכל לשהות יותר בביתו החדש שברמת־השרון. לשם עקרה המישפחה לפני חודשים.

גונן הוא חבר מרכז הדות ומקורב למחנה הדיר לוי. למרות שהוא מבקש מי לא ישיבו אותו למחנה זה. אך בשל הריחוק מן הארץ, הוא ממעט לא מעורה מנעשה מאן.

גוריוריש לבבי מאוד, פתוח בשיחה. אינו גולש לרגשנות, לפאתוס. לדומים עצמיים. לעיתים הוא ציני, בעיקר כשהוא מתייחס לדיבריו. הוא מותנ את מיפרי. בעיקר בדי לתקן את החישמורים. לדבריו, לא מדי לתקן את מה שנמתנ נגדו מעשור ואחדין.

כשהוא מגיע הביתה הוא עסוק מל־בולו בתקשת המילחמה. הוא שולט הישם בחומר. כביתו מצוי חומר־עזר לתקשת טעניתו.

כשהוא מתאר את מהלך המילחמה, הוא נעזר במפה גדולה ששימשה אותו בימי חודש אוקטובר 1973. הספר שהוא קורא עתה ערב חזרתו לאפריקה, הוא של הנשיא הנוכחי חיים הרצוג. עם לבדד ישכון — מילחמות ישראל.

במהלך השיחה הוא ירשב. קם, הולך מצד לצד בחדר־האורחים הגדול. מעשן בשרשרת סיגרים קטנים. שרוות השלמון הרבות שהוא מקבל, במהלך הדיאין, אינן קוטעות את חוט־מחשבתו. בשלב זה חזר גונן לאפריקה. הוא מקוה שלתקופה קצרה, אך יתכן שישוב בעוד חודשים רבים. אין הוא מספר על תוכניותיו לעתיד.